

Obóz integracyjny
w Zakopanem w 2018 roku

COLLEGIUM INVISIBLE

NIEWIDZIALNE – A ISTOTNE

Misją Collegium Invisible jest budowanie relacji mistrz–uczeń, która pozwala utalentowanym studentom czerpać wiedzę bezpośrednio od wybitnych uczonych i samodzielnie wcielać się w rolę tutorów kolejnych pokoleń. Nasza historia pokazuje, że to działa.

Anna Brożek

Wydział Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego
Collegium Invisible w Warszawie

W tym roku mija 30 lat od powstania polskiego Collegium Invisible – elitarnego stowarzyszenia naukowego, którego zasadniczym zadaniem jest wspieranie utalentowanych studentów przez zapewnienie im międzypokoleniowej

współpracy naukowej. Słuchaczami Collegium zostaje co roku około 20 studentów polskich uczelni. Są oni wyłaniani w dwuetapowej rekrutacji, obejmującej pisemną aplikację i rozmowę kwalifikacyjną. Ci, którzy zostaną przyjęci w poczet kolegiów, pracują następnie pod okiem wybitnych, doświadczonych uczonych, a także sami podejmują się roli tutorów wobec młodzieży licealnej. W relacje mistrz–uczeń zostają przy tym włączone po obu stronach osoby z różnych miejsc, szkół i uczelni, tworzy się więc siatka powiązań naukowych niezależna od istniejących ram instytucjonalnych. Kontakty między tutorami a ich podopiecznymi są bardzo zindywidualizowane,

**prof. dr hab.
Anna Brożek**

Filozof, pianistka, teoretyk muzyki, profesor na Wydziale Filozofii UW, kierownik Centrum Badań nad Tradycją Szkoły Lwowsko-Warszawskiej i Pracowni Filozofii Muzyki UW. Od 2001 roku w Collegium Invisible, od 2008 roku jako członek jego rady naukowej.

abrozek@uw.edu.pl

Wioska Olimpijska
w Krakowie w 2018 roku

COLLEGIUM INVISIBLE

a o niebezpieczeństwie „sztampowości” dydaktyki nie ma w stowarzyszeniu mowy.

W ciągu minionych trzech dekad przez Collegium przewinęły się setki utalentowanych studentów, a o wartości tej instytucji świadczy przede wszystkim to, że wielu z nich odgrywa obecnie istotną rolę w nauce polskiej.

Z historii Collegium

Idea niewidzialnych kolegów narodziła się na Węgrzech, gdzie powstała pierwsza taka instytucja. Polskie Collegium zostało założone jako trzecie – po węgierskim i rumuńskim – w 1995 roku. Instytucją założycielską była Fundacja Wiedza i Działanie im. Tadeusza Kotarbińskiego i Ludwiga von Misesa, wspierały ją finansowo m.in. Open Society Institute, Fundacja im. Stefana Batorego, Fundacja Edukacyjna Przedsiębiorczości, Fundacja Społeczeństwa Otwartego oraz Higher Education Support Program (ESP). Inicjatorem powstania polskiego Collegium i jego pierwszym dyrektorem był Wojciech Gasparski, profesor prakseologii i uczeń Tadeusza Kotarbińskiego.

Łacińska nazwa Collegium miała nawiązywać do idei angielskich *invisible colleges* – nieformalnych zgromadzeń miłośników nauki z XVII wieku. Niewidzialność instytucji przejawiała się m.in. w tym, że nie miało ono żadnej stałej siedziby i nie prowadzono w jego obrębie żadnych regularnych zajęć. Kolegiani,

rekrutowani spośród utalentowanych studentów z całej Polski, pracowali indywidualnie pod okiem tutorów, czyli wybitnych uczonych, mistrzów, których wybierali spośród kadry dowolnie wybranej uczelni. Była to więc wyjątkowa okazja do przełamywania barier geograficznych i instytucjonalnych w nawiązywaniu relacji mistrz–uczeń.

Po kilku pierwszych latach działalności polskie Collegium przeszło swego rodzaju rewolucję: uniezależniło się od fundacji założycielskiej i w 1999 roku przekształciło się w samodzielne stowarzyszenie. Jego władzą nadrzędną stał się działający kadencyjnie zarząd wybierany przez (i spośród) samych kolegiantów. Została też powołana rada naukowa, na której czele stanął z urzędu ówczesny rektor Uniwersytetu Warszawskiego. Pierwszym przewodniczącym zarządu został Dariusz Jemielniak, dziś wiceprezes Polskiej Akademii Nauk (redaktor naczelny *Academii* i autor tekstu w tym numerze, zobacz na str. 90 – przyp. red.). Na pierwszego przewodniczącego rady naukowej został powołany rektor Piotr Węgleński, a na pierwszego jej sekretarza – Jacek Jadacki (od 2005 roku – członek honorowy Collegium).

Późniejsze zmiany w funkcjonowaniu Collegium nie miały już tak „rewolucyjnego” charakteru, a zaadaptowały głównie do zmian zachodzących w środowisku akademickim i w kulturze w ogóle. Na uczelniach dochodziło coraz częściej do przełamywania barier specjalizacyjnych, a swego rodzaju konkurencją dla Collegium stały się powstające na coraz większej liczbie uczelni indywidualne studia międzywydziałowe. Bariery geograficzne przestały mieć znaczenie dzięki fenomenowi internetu oraz wspieraniu mobilności studentów. W konsekwencji Collegium rozbudowało strukturę, którą przyjęło się nazywać piramidą wiedzy. Z jednej strony do Collegium zaczęto przyjmować doktorantów, z drugiej – kolegianci byli w coraz większym stopniu wciągani do pracy tutorsko-dydaktycznej z uzdolnioną młodzieżą licealną. Kluczową rolę odegrała tu współpraca z Funduszem Zdolni (dawniej Krajowym Funduszem na rzecz Dzieci – zobacz więcej na str. 16–19 – przyp. red.). Odtąd zdolni uczniowie szkół średnich trafiali pod indywidualną opiekę studentów Collegium, którzy organizowali dla młodszych kolegów również letnie obozy.

Kolejnymi krokami w rozwoju struktury Collegium było włączenie do dziedzin uprawianych w jego obrębie nauk przyrodniczych i medycznych (pierwotnie członkami mogli zostać jedynie studenci kierunków humanistycznych, społecznych i ekonomicznych) oraz pozyskanie nowych patronów akademickich – obecnie poza Uniwersytetem Warszawskim są to m.in. Uniwersytet Jagielloński i Uniwersytet Mikołaja Kopernika. Owocne okazało się też nawiązanie współpracy z powołaną do życia w PAN Akademią Młodych Uczonych.

Dziś Collegium zrzesza kilkuset członków, ma status organizacji non profit, a od 2009 roku stało się organizacją pożytku publicznego. Dzięki temu każdy może wspierać jego działalność, przeznaczając na nią 1,5 proc. swojego podatku dochodowego.

Programy Collegium

Kluczowym elementem działalności CI od początku jego istnienia jest tutorial naukowy. Opiera się on na przywoływanej już relacji mistrz–uczeń między uznanymi pracownikami naukowymi w Polsce i za granicą a studentami Collegium Invisible. W ramach tego programu kolegiat sam nawiązuje kontakt z wybranym badaczem reprezentującym interesującą go dziedzinę badań, a następnie rozwija indywidualny projekt badawczy pod jego opieką. Forma tutorialu jest różna w zależności od specyfiki danej dziedziny. Efektem pracy jest roczny esej lub raport z badań, który student prezentuje w formie referatu podczas jednego z obozów naukowych Collegium. Do tej pory w ramach Collegium Invisible zrealizowano już ponad 500 tutoriali, w ramach których studenci Collegium pracowali pod kierunkiem ponad 250 wybitnych naukowców polskich i zagranicznych.

Collegium Invisible od wielu lat rozwija również program Pierwszy Tutor, który umożliwia uzdolnionym uczniom szkół średnich – stypendystom Funduszu Zdolni – rozpoczęcie indywidualnej aktywności badawczej pod opieką członków–sluchaczy Collegium. Efektem programu są prace naukowe, przedstawiane – podobnie jak eseje i raporty z badań w obrębie tutorialu naukowego – podczas dorocznych obozów letnich. Z tej oferty skorzystało dotąd 250 uczniów, którymi opiekowało się 170 tutorów–sluchaczy Collegium.

Specjalnym rodzajem wakacyjnego obozu naukowego dla laureatów i finalistów licealnych olimpiad przedmiotowych jest tzw. Wioska Olimpijska. Inicjatywa ta wywodzi się z tradycji Szkół Letnich organizowanych przez Collegium od 1999 roku (pierwsza edycja Wioski Olimpijskiej odbyła się w 2008 roku w Białowieży). Program Wiosek Olimpijskich oprócz zajęć prowadzonych przez członków Collegium obejmuje również wykłady zaproszonych gości oraz wydarzenia kulturalne. Zajęcia są prowadzone w małych, seminaryjnych grupach, a ich celem jest nie tylko przekazywanie wiedzy, lecz także kształtowanie umiejętności krytycznego myślenia i rozwijanie kompetencji badawczych.

W 10 odbytych dotąd edycji tego programu uczestniczyło ponad 200 olimpijczyków. Tegoroczna Wioska Olimpijska odbyła się na... Wawelu, a jej uczestnicy mieli m.in. okazję zwiedzać nieznane części zamku i poznawać w niekonwencjonalny sposób historię i kulturę Krakowa.

Podobną formą wspierania najmłodszych pasjonatów nauki jest Szkoła Letnia – organizowana

i prowadzona przez członków Collegium dla podopiecznych Funduszu Zdolni. Kursy i warsztaty prowadzone przez kolegiatów odbywają się należącym do Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza pałacu biskupów poznańskich w Ciężeniu. Jak dotąd odbyło się już 20 Szkół Letnich, w które było zaangażowanych około 150 członków CI i kilkuset licealistów. Dwa razy w roku – na wiosnę i jesienią – są również organizowane obozy dla samych kolegiatów. Mają one charakter naukowo-towarzyski, gdyż są okazją zarówno do przedstawienia i poddania dyskusji wyników swoich badań, jak i do nawiązania osobistych relacji między członkami Collegium.

Ważną inicjatywą Collegium Invisible są tzw. niewidzialne kolokwia – czyli debaty eksperckie na temat kluczowych problemów społecznych współczesnego świata. Do udziału w tych wydarzeniach są zapraszani wybitni uczeni z całego świata. W sześciu edycjach tego programu odbyło się dotąd 19 takich debat. Ich uzupełnieniem są Warsztaty Młodego Naukowca – czyli szkolenia dla kolegiatów związane z prowadzeniem badań, aplikowaniem o granty czy przygotowaniem wystąpień publicznych. Najnowszym i idącym z du-

Collegium Invisible rozbudowało strukturę, którą przyjęło się nazywać piramidą wiedzy.

chem czasu programem Collegium jest podcast „(Nie)widzialne”, czyli prowadzone przez kolegiatów rozmowy popularyzujące naukę, udostępniane na platformach podcastowych.

Spojrzenie w przyszłość

Nieustająca aktywność polskiego Collegium Invisible łamie stereotyp słomianego zapалу: w przeciwieństwie do innych instytucji tego typu w Europie – nasze Collegium nie tylko nie zaprzestało swojej działalności, lecz także wciąż ją wzbogaca. Jest to efektem spotkania się dwóch pozytywnych tendencji: z jednej strony żywego pędu młodych ludzi do wiedzy wykraczającej poza ramy wąskiej specjalizacji, z drugiej zaś strony widocznego wciąż u wielu przedstawicieli polskich środowisk akademickich poczucia odpowiedzialności za tych, którzy mają nadawać ton naszemu życiu społecznemu. Jeśli tylko tendencje te nie zanikną, Collegium ma przed sobą wspaniałą przyszłość, a efekty działalności tej „niewidzialnej” instytucji będą coraz bardziej widoczne. ■

Chcesz wiedzieć więcej?

Strona Collegium Invisible,
www.ci.edu.pl

Podcast „(Nie)widzialne”, www.ci.edu.pl/podcast-niewidzialny